

О. А. ЗОРІНА,
доктор економічних наук,
професор кафедри бухгалтерського обліку,
Національна академія статистики, обліку та аудиту
В. В. РЯБІНІНА,
аспірант,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

Організація аналітичної роботи в корпораціях

Досліджено теоретичні та практичні аспекти організації аналітичної роботи в корпораціях. Систематизовано етапи організації аналітичної роботи в корпораціях в розрізі планування, інформаційного та програмного забезпечення, узагальнення результатів аналітичної роботи. Розкрито роль аналітичної служби як головного підрозділу, що забезпечує реалізацію аналітичної роботи в корпораціях.

Ключові слова: аналітична робота, планування, інформаційне забезпечення, аналітичне дослідження, аналітичний відділ, аналітична довідка.

Постановка проблеми. Ефективність економічного аналізу значною мірою залежить від добре обміркованої його організації. При цьому організація аналізу – це поняття, яке існує в двох площинах: по-перше, організація аналітичної служби як окремого структурного підрозділу та забезпечення проведення аналізу; по-друге, організація аналітичних робіт, що здійснюються в процесі аналізу.

Аналітична робота може проводитись централізовано самостійним структурним підрозділом або децентралізовано у кожній структурній ланці за колом питань, пов'язаних із її функціями [1, с. 56]. Як показує практика, вітчизняні корпорації застосовують змішаний принцип організації аналітичної роботи, який полягає у єдиному методичному керівництві та узагальненні результатів на вищому щаблі управління діяльністю корпорації. Аналітичне оброблення інформації та підготовка висновків і варіантів управлінських рішень входить до обов'язків усіх підрозділів корпорації.

Оскільки головним завданням організації аналітичної роботи в корпораціях є досягнення поставленої мети (підвищення ефективності господарювання) в найкоротші строки при найкращому використанні наявних ресурсів, це актуалізує дослідження її принципів та етапів, таких як планування, інформаційне та програмне забезпечення, узагальнення результатів.

Аналіз літературних джерел. Питанням організації аналітичної роботи присвячені праці як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників, серед яких слід згадати М. Болюха, О. Брадула, В. Бурчевського, М. Горбатюк, Г. Купалову, Е. Нікольську, П. Поповича, Г. Савицьку, В. Савчука, М. Чумаченка.

Незважаючи на вагомий науковий внесок згаданих дослідників на сьогоднішній день не існує ані регламентованого підходу до організації аналітичної роботи в корпораціях, ані чітко визначених засад її реалізації в межах конкретного підрозділу.

Метою дослідження є аналіз принципів та основних етапів організації аналітичної роботи в корпораціях.

Результати дослідження. Під аналітичною роботою розуміють систему елементів та методів, що використовуються на засадах постійності, об'єктивності та історичного підходу в процесі аналізу діяльності корпорацій [2 с. 423].

З іншої позиції, аналітичну діяльність трактують як систематичну управлінську функцію, що реалізується спеціальним професійним підрозділом в управлінському центрі – експертно-аналітичною службою або відділом аналітичного стратегічного планування з комплексними функціями [3, с. 121].

Аналітична робота корпорації спрямована на те, щоб обґрунтовано, тобто з урахуванням даних про ринковий попит, визначити конкретну поточну і довготермінову (стратегічну) мету, напрямки та реальні джерела ресурсів корпорації, асортимент

та якість продукції, пріоритети діяльності, оптимальну структуру виробництва та очікуваний прибуток.

Здійснення аналітичної роботи стає об'єктивною умовою орієнтації науково-технічної, виробничої та збутової діяльності корпорації на ринковий попит і вимоги споживачів. В ній відображається і постійна тенденція до планомірної організації виробництва з метою підвищення ефективності функціонування корпорації взагалі та її окремих виробничо-господарських підрозділів зокрема [3, с. 8–9].

Г. І. Купалова зазначає, що ефективність аналітичної роботи (аналітичної служби чи окремого аналітика) залежить від її організації. На її думку, під організацією аналітичної роботи слід розуміти систему заходів із забезпечення ефективності, організованості, планомірності, обміркованого упорядкування дослідження об'єкта, а також дотримання внутрішньої дисципліни [4, с. 101].

На думку М. Г. Чумаченка, організація аналітичної роботи в корпораціях включає розроблення загальних планів та планів (програм) конкретних аналітичних робіт: порядок проведення аналізу; матеріальне, методичне й наукове забезпечення; загальне керівництво, способи виконання аналітичних робіт, контроль за впровадженням у виробництво виявлених резервів [5, с. 160].

Організація аналітичної роботи в корпораціях залежить від масштабів виробництва, стану обліку і звітності, технічного рівня управління і структури управлінського апарату, автоматизації системи обліку та робочих місць або її відсутності [6].

Проте, як зазначає О. М. Брадул, сучасний стан організації аналітичної роботи в українських корпораціях не відповідає ні вимогам часу, ні загальній системі ринкового менеджменту. Нова філософія менеджменту вимагає більш ефективної організації аналітичних досліджень (більш оперативних, точних, доцільних та ефективних) у всіх напрямках діяльності корпорацій [7, с. 153].

В процесі організації аналітичної роботи необхідно передовсім створити такі умови, які забезпечуватимуть вивчення взаємозв'язків між окремими показниками діяльності корпорації. Досвід аналітичної роботи підказує, що в багатьох випадках резерви виробництва погано використовуються не тому, що бракує можливостей для їх реалізації, а тому, що їх своєчасно не було виявлено [5, с. 160].

В організації аналітичних робіт щодо оцінювання раціонального використання ресурсів виділяють дві системи аналітичних досліджень: систему наскрізних аналітичних досліджень ефективності використання ресурсів на всіх рівнях управління корпорацією і систему економічного аналізу кінцевого споживання ресурсів на рівні бізнес-одиниць і їх внутрішньовиробничих підрозділів [7, с. 154].

Для раціонального проведення аналітичного дослідження слід дотримуватися низки умов щодо науково-методичного, організаційного, ресурсного, кадрового та інформаційного забезпечення.

Важливою умовою, від якої залежить ефективність аналітичної роботи, є її планування. Правильно складений план є запорукою успіху та результативності аналітичної роботи в корпорації.

Розрізняють поняття “план аналітичної роботи” та “програма аналітичної роботи”.

План аналітичної роботи – це заздалегідь розроблена система методологічних та організаційних заходів, яка передбачає порядок, послідовність і строки проведення аналітичного дослідження. Розрізняють комплексний план аналітичної роботи та тематичні плани.

Комплексний план, як правило, складається на один рік і є своєрідним календарем аналітичних досліджень. Крім цілей і завдань у комплексному плані наводиться перелік питань, які повинні бути досліджені протягом року, визначається час для вивчення кожного питання, суб'єкти аналізу, даються схема аналітичного документообігу, термін та адреса надходження кожного документа, його зміст. У комплексному плані також повинні бути передбачені джерела інформації, які можуть використовуватися при аналізі, технічні засоби проведення аналізу. За результатами аналізу розробляються пропозиції щодо поліпшення результатів господарської діяльності корпорації.

Тематичні плани призначені для проведення більш глибокого аналітичного дослідження конкретних об'єктів та господарських процесів.

Програма аналітичної роботи – це перелік чітко сформульованих конкретних питань з проведення аналітичних процедур. Якісне складання програми аналітичної роботи забезпечує цілісність і повноту проведення аналітичного дослідження.

І план, і програма мають надзвичайно важливе значення в організації аналітичних досліджень, яка включає два блоки:

- 1) програмно-методичні питання (мета, завдання, об'єкт, предмет, програма аналізу);
- 2) організаційні питання – організаційний план (місце аналізу, виконавці, час і строки проведення, матеріально-технічне та інформаційне забезпечення, контроль, користувачі).

Як показує практика, у більшості вітчизняних корпораціях відсутні проекти організації аналітичної роботи, що визначають місце, роль і завдання аналізу в системі управління корпорацією. Недостатня увага приділяється також питанням планування робіт з проведення аналізу, хоча саме чітке планування забезпечує регулярність аналітичної роботи та своєчасне використання її результатів у процесі управління діяльністю корпорації.

Специфіка організації аналітичного процесу потребує жорсткої регламентації, яка повинна бути відображена в регламентаційних документах. Для вирішення виявлених проблем у процесі організації аналітичної роботи в корпораціях автором пропонується до використання розроблене типове положення про організацію аналітичної роботи в корпорації з урахуванням специфіки діяльності, відображенням об'єктів аналізу, періодичності та послідовності його проведення, конкретних виконавців, строків подання аналітичної інформації тощо.

Використання розробленого типового положення забезпечить структурування елементів організаційного забезпечення системи аналітичної роботи в корпорації, що підвищить її ефективність шляхом реалізації концепції системності та регламентованості.

Результативність аналітичної роботи в корпорації значною мірою залежить від його інформаційного та методичного забезпечення. Достатня і достовірна інформація – це головна умова успішності аналітичної роботи.

Про це наголошує у своєму дослідженні і М. Г. Чумаченко, який зазначає, що ефективність організації проведення аналітичної роботи багато в чому залежить від наявності інформації, її обсягів, можливостей її оперативного отримання та її достовірності [5, с. 165].

Всі джерела даних для аналітичної роботи корпорації поділяються на:

- 1) нормативно-планові – усі типи планів, що розробляються в корпорації, а також нормативні матеріали, кошториси, проектні завдання;
- 2) облікові – усі дані, які є в документах бухгалтерського, статистичного та оперативного обліку, а також усі види звітності, первинна облікова інформація;
- 3) позаоблікові – документи, що регулюють господарську діяльність, а також дані, які не належать до нормативно-планових та облікових джерел.

Провідна роль в інформаційному забезпеченні аналітичної роботи належить бухгалтерському обліку та звітності, які найбільш повно характеризують господарську діяльність корпорації. Своєчасний і повний аналіз даних, які знайшли відображення в первинних та зведених облікових регістрах і звітності, забезпечує вжиття необхідних заходів, спрямованих на досягнення та перевиконання планових показників діяльності корпорації.

Обліково-аналітична інформація є основою для прийняття рішень з організації, планування й регулювання господарської діяльності корпорації. Особливості облікової інформації залежать від видів обліку (оперативний, бухгалтерський, статистичний); форми бухгалтерського обліку (таблично-автоматизована, діалогова, безпаперова); від джерел та методів формування змінної та умовно-постійної інформації та алгоритму її машинного оброблення [5, с. 136].

Дані статистичного обліку та звітності, які містять кількісні характеристики масових явищ і процесів, використовуються для поглибленого вивчення і осмислення взаємозв'язків, виявлення економічних закономірностей.

Оперативний облік і звітність сприяють більш оперативному порівняно зі статистичним або бухгалтерським обліком забезпеченню аналізу необхідними даними, що створює умови для підвищення ефективності аналітичних досліджень.

Обліковим документом є і економічний паспорт корпорації, де накопичуються дані про результати її господарської діяльності за кілька років. Значна деталізація показників, які містяться в паспорті, дозволяє провести різноманітні дослідження динаміки, виявити тенденції та закономірності розвитку економіки корпорації.

Аналітична інформація накопичується, зберігається та використовується відповідно до планів та програм аналітичної роботи в корпорації згідно з визначеною організаційною формою. Для створення систем оброблення аналітичної інформації особливого значення набувають машинні структури даних, що пов'язано з розміщенням масивів даних у пам'яті ЕОМ [5, с. 137–139].

Аналітичне оброблення економічної інформації в корпорації є досить трудомістким процесом, що зумовлено перш за все її великими обсягами. Крім того, важлива роль належить оперативності наявного масиву інформації. Саме ці фактори й зумовили необхідність використання інформаційних технологій при проведенні аналітичних досліджень.

Сучасний рівень засобів обчислювальної техніки дозволяє зробити новий крок у створенні комп'ютерних інформаційних систем аналізу використання ресурсів на різних рівнях управління корпораціями [7, с. 154].

Організація технології аналітичного процесу діяльності корпорації в комп'ютерній інформаційній системі дає змогу, по-перше, досягти цілісності системи економічного аналізу при розмежуванні джерел інформації, засобів проведення аналізу і виконавців. По-друге, забезпечити високу оперативність і дієвість аналізу, звести до мінімуму втрати часу чи викривлення вихідної інформації [7, с. 163].

Як свідчать дослідження, вдосконалення діяльності корпорації полягає в автоматизації процесів оброблення вхідної та вихідної інформації, тобто у вдосконаленні технології. При цьому формування інформаційної бази аналізу можна розглядати як початковий етап аналітичної роботи.

Методика аналітичної роботи, орієнтована на використання сучасних комп'ютерних систем, повинна задовольняти вимогам системності, комплексності, оперативності, точності, прогресивності та динамічності. Виконання цих вимог сприятиме розвитку, систематичному та цілеспрямованому підвищенню ефективності господарської діяльності за результатами проведеної аналітичної роботи.

При проведенні комплексних аналітичних досліджень інформаційна база аналізу повинна формуватися з урахуванням її множинного використання в межах комплексу аналітичних завдань. Формування баз даних для аналітичних розрахунків – це складний процес, що передбачає раціональне групування й оброблення первинної інформації та забезпечення її структурної побудови завдяки процесам алгоритмізації.

Необхідність комплексного проведення аналітичних досліджень різних напрямів стає основною причиною об'єднання функціональних можливостей аналітичних програм, що дозволяє здійснювати оцінювання та аналіз поточного і прогнозного фінансового стану корпорації, вибір найкращої стратегії її розвитку, розроблення інвестиційних проектів і бізнес-планів, ефективне управління збутовою і маркетинговою діяльністю тощо.

Існує ряд аналітичних програм, які використовують вітчизняні корпорації в процесі здійснення аналітичних досліджень своєї діяльності. Основні можливості найбільш поширених аналітичних програм пов'язані з проведенням ретроспективного фінансового аналізу. Найменш розробленими аспектами побудови таких аналітичних програм слід вважати питання методики аналітичного коригування вартісних показників інформаційної бази аналізу, розширення інформаційних джерел.

Вагомий внесок у розвиток інформаційного забезпечення аналітичної роботи в корпораціях зробив О. М. Брадул, який сформував організаційні та методичні аспекти формування комп'ютерної інформаційної системи аналізу, розробив методику оцінювання її ефективності на основі використання інтегрального показника [7, с. 213].

Таким чином, основне завдання організації аналітичної роботи в комп'ютерному середовищі полягає у забезпеченні прийняття своєчасних науково обґрунтованих управлінських рішень стосовно різних аспектів діяльності корпорації з урахуванням великої кількості внутрішніх і зовнішніх факторів впливу.

Для організації аналітичної роботи важливе значення має наявність координаційного та методичного центру керівництва аналітичною роботою, який повинен забезпечувати узгодженість функціональних підрозділів у проведенні економічного аналізу; контроль за своєчасністю отримання і повнотою аналітичних висновків, що надходять від численних виконавців; системне узагальнення результатів і спільне розроблення заходів підвищення ефективності господарювання та подальшого розвитку корпорації [6, с. 222].

В корпораціях існують спеціальні підрозділи або структурні одиниці, які відповідають за координацію і методичне керівництво аналітичними дослідженнями всіх підрозділів корпорації, надають необхідну допомогу в проведенні та узагальненні матеріалів для всебічного комплексного аналізу її господарської діяльності. Утім, як зазначає О. М. Брадул, сьогодні в організаційній структурі управління переважної більшості корпорацій України немає чіткої структурної побудови [7, с. 153].

При виборі організаційної форми аналітичної роботи в кожному конкретному випадку необхідно враховувати розмір корпорації, структуру її управління, характер функціональних зв'язків та автоматизацію управлінських процесів, вид діяльності та обсяги виробництва і продажів, облікову систему і політику корпорації.

Дослідження організаційних структур вітчизняних корпорацій дозволяє констатувати, що аналітична робота в них реалізується шляхом:

- 1) створення самостійної структурної одиниці “Аналітичний центр”;
- 2) виділення самостійної структурної одиниці “Планово-економічний відділ”;
- 3) виділення у складі фінансової служби корпорації структурних підрозділів: “Аналітичний відділ”; “Відділ економічного аналізу”; “Економіко-аналітичний відділ”;
- 4) виділення у складі служби корпоративного управління структурного підрозділу “Планово-аналітичний відділ”.

Важливим моментом організації аналітичної роботи в корпорації є формування системи управління аналітичною роботою, обґрунтування та внесення прогресивних змін у побудову і в процес функціонування аналітичного відділу.

У сучасних умовах аналітичний відділ корпорації – це динамічний і найбільш гнучкий структурний підрозділ корпорації, функції і структура якого залежать від специфіки її діяльності, кадрового потенціалу тощо.

Узагальнення та оформлення результатів аналізу є кінцевим етапом аналітичної роботи. Систематизовані та оброблені результати аналізу можуть оформлятися як безтекстовим (таблиці, схеми, діаграми, графіки, номограми), так і описовим способом (довідки, акти перевірок, аналітичні та доповідні записки, пояснювальні записки до звітів); при цьому в описах послідовно й логічно викладено результати аналізу згідно з передбаченим планом аналітичної роботи [5, с. 168].

Результати аналітичної роботи в корпорації узагальнюються для кожного об'єкта у вигляді аналітичної довідки, яка повинна містити такі основні елементи:

- назву теми аналітичного дослідження (узагальнення) та період, за який воно проводиться;
- зазначення підстави проведення аналітичного дослідження (узагальнення): згідно з планом роботи аналітичного відділу;
- перелік матеріалів, використаних при проведенні аналітичного дослідження;
- статистичні дані, що характеризують об'єкт дослідження, та їх короткий аналіз;
- загальну оцінку окремих ділянок і господарської діяльності корпорації в цілому.

За результатами аналітичного дослідження формуються пропозиції щодо можливих шляхів вирішення виявлених проблем і поліпшення роботи компанії. Зроблені висновки мають рекомендаційний характер, але є важливим і суттєвим критерієм для прийняття управлінських рішень.

Щоб очікувані наслідки аналізу забезпечували реальні практичні потреби, сприяли пошуку і застосуванню цивілізованих і ефективних шляхів роботи корпорації, аналітикові необхідно знати загальні методологічні принципи аналізу, найважливішими з яких є визнання: взаємозв'язку, взаємозумовленості всіх явищ та процесів, їх розвитку; взаємодії кількісних факторів; єдності цілого й частки, тобто єдності одиничних явищ і процесу в цілому; єдності динаміки аналізованих явищ та їх статистичного стану в окремі моменти часу.

За наслідками аналізу складається наказ за підписом керівника аналітичного відділу корпорації, який є обов'язковим для всіх працівників корпорації, а за його виконанням встановлюється дієвий і повсякденний контроль, що забезпечить ефективне функціонування корпорації.

Висновок. Проведене дослідження показало, що організація аналітичної роботи в корпораціях як системотворчий процес регламентує порядок, періодичність, тематичність проведення аналітичних процедур відповідними підрозділами корпорації з метою задоволення запитів зацікавлених користувачів та повинна сприяти своєчасному виявленню наявних резервів, пошуку шляхів їх реалізації.

Список використаних джерел

1. Організація та методика економічного аналізу : [навч. посіб. для бакалаврів] / Л. О. Бойко, Р. М. Волчек, Н. А. Волкова [та ін.]. – Одеса : Атлант, 2010. – 351 с.
2. Зоріна О. А. Розвиток теорії та методології економічного аналізу діяльності акціонерних товариств : [моногр.] / О. А. Зоріна. – К. : НАСОА, 2012. – 456 с.
3. Попович П. Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання : [підруч.] / П. Я. Попович. – Тернопіль : Економічна думка, 2001. – 365 с.
4. Купалова Г. І. Теорія економічного аналізу : [навч. посіб.] / Г. І. Купалова. – К. : Знання, 2008. – 639 с.
5. Економічний аналіз : [навч. посіб.] / М. А. Болюх, В. З. Бурчевський, М. І. Горбаток [та ін.] ; за ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка. – [вид. 2-ге, перероб. і доп.]. – К. : КНЕУ, 2003. – 556 с.
6. Никольская Э. В. Анализ и диагностика финансово-хозяйственной деятельности полиграфических предприятий : [учебник] / Э. В. Никольская. – М. : Изд-во МГУП, 2002. – 351 с.
7. Брадул О. М. Обліково-аналітичне забезпечення менеджменту корпорацій : [моногр.] / О. М. Брадул. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. – 356 с.

*Е. А. ЗОРИНА,
доктор экономических наук,
профессор кафедры бухгалтерского учета,
Национальная академия статистики, учета и аудита
В. В. РЯБИНИНА,
аспирант,
Национальная академия статистики, учета и аудита*

Организация аналитической работы в корпорациях

Исследованы теоретические и практические аспекты организации аналитической работы в корпорациях. Систематизированы этапы организации аналитической работы в корпорациях в разрезе планирования, информационного и программного обеспечения, обобщения результатов аналитической работы. Раскрыта роль аналитической службы как главного подразделения, обеспечивающего реализацию аналитической работы в корпорациях.

Ключевые слова: аналитическая работа, планирование, информационное обеспечение, аналитическое исследование, аналитический отдел, аналитическая справка.

O. A. ZORINA,
Dsc (Economics),
Professor of Accounting Department,
National Academy of Statistics, Accounting and Audit
B.B. RYABININA,
Post-graduate student,
National Academy of Statistics, Accounting and Audit

Organization of Analytical Work in Corporations

Organization of the analytical work aims to achieve the organization goal (performance enhancement) in the shortest possible terms and given the best possible use of the available resources. The effectiveness of economic analysis at corporate level is largely dependent on its well-considered organization. The main task of the analytical work is search for reserves to increase the corporation performance. Organization of the analytical work in a corporation depends on its size, quality of its accounting and reporting, technical level and management structure, computerization of accounting and jobs. Analytical studies can be rationalized once the condition for their methodological, organizational, resource, personnel and information support is met. An essential condition for successful analytical work is sufficient and reliable information. Analytical processing of economic information in a corporation is very time-consuming process, mainly due to its large scopes. Another important factor is operation efficiency of the existing array of information. Methods of analytical work focused on use of advanced computer systems have to meet the requirements of consistency, comprehensiveness, timeliness, accuracy, progressiveness and dynamism. The main objective of analytical work in the computer environment is to ensure the timely adoption of sound management decisions on various aspects of the corporation performance in view of large numbers of internal and external factors of influence. Corporations have special units or structural units responsible for coordination and methodical supervision of analytical studies conducted by all the corporation divisions, for providing necessary assistance in summing up the data required for the comprehensive and integrated analysis of the company performance. An important task in the analytical work of a corporation is to build up and up-date the system for analytical work, and enhance the analytical department performance.

Keywords: *analytical work, planning, information support, analytical study, analytical unit, analytical report.*

Посилання на статтю:

Зоріна О. А. Організація аналітичної роботи в корпораціях / О. А. Зоріна, В. В. Рябініна // Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту: зб. наук. праць. – 2016. – № 3. – С. 71-77.